

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΝΗΣ 1878

ΚΑΙ ΟΙ ΔΕΚΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Η επανάστασις ἀνὰ τὰ ὄρη τῆς Θεσσαλίας εἶχεν ἐκρηγῆ, καὶ ἀπὸ τὰ Ἄγραφα, τὸ Πήλιον καὶ ἀπὸ τὴν Παλιὰ Ἑλλάδα ἦλθον οἱ ἐπαναστᾶται, καὶ διήγειρον τοὺς κατοίκους, ἀναμένοντας πρὸ πολλοῦ (διότι ἦτο γνωστὸν ὅτι ἡ Τουρκία ἐνικᾶτο ὑπὸ τῶν Ῥώσων). Δὲν γνωρίζω ἂν προηγήθησαν ἀπόστολοι ταύτης ἀνὰ τὰ χωρία τῆς Θεσσαλίας, ἥτις ἐστὲναζεν ἐπὶ αἰῶνας, ἔμαθον ὅμως, ὅτι μόλις ἤρχοντο οἱ ἐπαναστᾶται, οἱ περισσότεροι ἔτρεχον νὰ ταχθῶσιν εἰς τὴν γαλάζια σημαία τῆς πατρίδος καὶ ὀπλισθέντες, ἐπολέμησαν γενναίως καὶ ἔπεσαν ἐνδόξως γιὰ τὴν πίστιν καὶ πατρίδα, ἅτινα τόσον ὀλίγον ἡ παροῦσα γενεὰ σκέπτεται. Καὶ πόσοι ἄγνωστοι μάρτυρες ὑπάρχουν τῆς ἀποτυχούσης μὲν ἐπαναστάσεως ταύτης, ἀλλὰ τῆς δωρησάσης τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν μας, ἐν ἣ, ὡς γνωστὸν, ἐγένοντο αἱ σπουδαιότεραι μάχαι τῶν λαῶν, αἱ κρίνασαι τὴν τύχην ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ ἦτο τὸ πεδῖον τῶν μαχῶν τῶν ἐπιδραμόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα μας.

Καὶ δὲν ὑπάρχει γωνία τις αὐτῆς νὰ μὴ ἤκουσε κλαγγὴν ὅπλων, καὶ ἰαχὰς νικητῶν, ἀλλὰ καὶ οἰμωγὰς ἡττημένων, καὶ ἡ ἐριβόλαξ Θεσσαλία εἶνε ποτισμένη μὲ αἷμα τόσων ἔθνων, ποὺ δὲν ἐγνώρισε, πιστεύω, ἄλλη χώρα! Καὶ ἔπρεπε παρὰ τινος Θεσσαλοῦ νὰ ἐρευνηθῇ ἐπισταμένως πολεμικῶς, νὰ ἀναγραφῶσι δηλ. αἱ γενόμεναι μάχαι, οἱ δράσαντες μεγάλοι καὶ μικροὶ καὶ νὰ καταρτισθῇ ἐν μαρτυρολόγιον, ἵνα εἶναι ὑπόδειγμα τοῖς μεταγενεστέροις, ἀλλὰ καὶ καύχημα τῶν Θεσσαλῶν. Ἀλλὰ θὰ εὑρεθῇ τις; Περιγράφω τὴν ἐξέγερσιν τῆς Βουλγαρινῆς καὶ δὴ τοὺς κρεουργηθέντας 10 μάρτυρας αὐτῆς.

Τῆς Βουλγαρινῆς, κειμένης ἀνωθεν τοῦ Ἀληφακλᾶρ (νῦν Καλαμακίου) ὅπερ κατωκεῖτο ὑπὸ Τούρκων (μεθ' ὧν εἶχον πάντοτε διενέξεις οἱ Βουλγαρινῶται· ἀλλοίμονον ἂν διήρχεο ἐπὶ ὄνου πρὸ τῶν Τούρκων ποὺ κάθονταν στὰς γηραιὰς πλατάνους, εὗρισκομένους καὶ νῦν, μὲ τὰ τσιμποῦκια τῶν, καὶ δὲν κατέβαινες νὰ εἴπης τὸ «πολλὰ τὰ ἔτη ἀγάδες μου»), μόλις ἐσάλπισε τὸ ἐγερτήριον σάλπισμα ἀνὰ τὴν Θεσσαλίαν, οἱ προὔχοντες ἤρχισαν τὰς μυστικὰς συσκέψεις, χωρὶς νὰ τολμήσωσι τι ὡς στερούμενοι ὅπλων. Ὅτε πρὸς χαρὰν τῶν, ἀφίχθησαν ἐκ Καναλίων καὶ Μακρυνίτισης κατὰ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου 1878 ὑπὸ τὸν Θ. Κολωνιάτην ἡ Τσιλιπίτσαρην ἐπαναστᾶται, ἐν οἷς ὁ Παπακώστας ἱατρός, Γαρέφης, Κατσούδας, Χαρίσσης καὶ Τσέλιος φέροντες καὶ τινα πολεμοφόδια. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἦλθον ἐκ Κεραμιδίου ὑπὸ τὸν Γ. Γιαννάκην 70 κεραμιδιῶται, ἐξεγερθέντες πρωτύτερα.

Φαίνεται ὅτι εἶχον προειδοποιήσῃ τὴν ἔλευσίν των, διότι ὅλον τὸ χωρίον ἦτο ἀνάστατον καὶ ζωηρὸν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καί, πρὸ τῶν τριῶν Τούρκων εὗρισκομένων ὡς δεκατιστῶν ἐκεῖ καὶ ἐνὸς Γκέκα διαπορουμένων... διήρχοντο τινες ἐπιδεικτικῶς!

Καὶ ἐνόησαν, ὅταν περὶ τὴν 10ην ὥραν ἐφάνησαν ἐρχόμενοι οἱ ἐπαναστᾶται καί... ἔτρεξαν νὰ φύγωσι, καὶ οἱ μὲν Τούρκοι ἔφυγον ἔξω τοῦ χωρίου καὶ ἀνεχώρησαν διὰ τῆς ἄνω ὁδοῦ διὰ Κουκουράβαν καί, ἐπειδὴ ἦσαν ὁρατοί, ἐπυροβολήθησαν παρὰ τῶν ἡμετέρων ἀνεπιτυχῶς, ὁ δὲ Γκέκας μὴ προφθάσας ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Παπαγεωργίου, καί, ἀργότερα πεισθεὶς καὶ πεισθεὶς παρεδόθη. Τοῦτον, παρὰ τὴν θέλησιν τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ τῶν σωφρονεστέρων Βουλγαρινῶν, δυστυχῶς ἐδόλοφόνησαν ἔξωθεν τοῦ χωρίου ἀνωθεν τῶν Μύλων, ἀπολυθέντα δη-

θεν καὶ ὀδεύοντα διὰ Κουκουράβαν, στὲς Μαυρομουριές.

Τοῦτο, ὅπερ ἐθεωρήθη πολὺ δικαίως βάνουσον καὶ παρὰ τῶν Τούρκων τῶν ἐλθόντων μετέπειτα μετὰ τὴν μάχην τῆς Κουκουράβας ἐκεῖ, ἐτρόμαξε τοὺς Βουλγαρινιώτας, ἴσως δὲ νὰ συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν κατακρεούργησιν τῶν 10 μαρτύρων.

Μόλις λοιπὸν ἦλθον οἱ ἐπαναστᾶται, οἵτινες διεμοιράσθησαν εἰς οἰκίας προὔχοντων, πολλοὶ συνετάχθησαν μετ' αὐτῶν, ἔλαβον ὅπλα καὶ ἐτακτοποιοῦντο, ὅτε ἀφίχθη τις ἐκ Κουκουράβας καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἔρχονται Τούρκοι ἐκεῖ, ἀλλὰ πολὺ ὀλίγοι (οὐχὶ ἀληθῶς ὅμως, διότι ἦσαν πολλοί.).

Τότε ὁ Θ. Τσελεπίτσαρης εἶπεν: «Ἄν εἶνε ὀλίγοι, θὰ τοὺς πιάσωμε σκλάβους». Διέταξε δὲ νὰ πηγαίνωσιν οἱ ντόπιοι ὑπὸ τὸν Γ. Γιαννάκην διὰ τῆς Μονῆς Καμπάνας καὶ ταμπουριασθῶν ἀνωθεν τῆς Κουκουράβας πρὸς Α., αὐτὸς δὲ μὲ τὸ σῶμά του διὰ τῆς μόνης κατ' εὐθείαν ὁδοῦ ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Μαυροβουνίου ἐξεκίνησεν, ἀφοῦ συνεβούλευσε τοὺς πρώτους νὰ μὴ ντουφεκίσουν, ἂν δὲν ἀκούσουν ντουφέκια ἀπ' τὸ δικό του σῶμα.

Ἐφθασε δὲ ἔξωθεν τῆς Κουκουράβας πρὸς ΝΑ, ἐγένετο ἡ μάχη Κουκουράβας, ἐνίκηθησαν οἱ δικοὶ μας ὡς ὀλιγώτεροι καὶ ὡς ἄνευ σχεδίου πολεμήσαντες καὶ ὑπεχώρησαν εἰς Βουλγαρινὴν πάλιν.

Καὶ οἱ μὲν ἐπαναστᾶται ἐξεκίνησαν διὰ Κεραμίδι. Ἐκ δὲ τῶν κατοίκων μερικοὶ ἔφυγον σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀφέντες τὰ πάντα πρὸς Κεραμίδι, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ζαγοράν, οἱ ἄλλοι, οἱ περισσότεροι, ἐθεώρησαν καλὸν νὰ μείνωσι καὶ νὰ στείλωσιν ἐπιτροπὴν εἰς Κουκουράβαν νὰ προσκυνήσῃ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ Ἀμούσαγα.

Καὶ ἐξέλεξαν τοὺς: 1) Γρηγόριον Τζίκαν, 2) Δημήτριον Μακρὴν, 3) Θεοδ. Μπαλταγιάννην, 4) Ἰωάννην Κουρδούμπην, 5) Νικόλαον Βασβανᾶν, 6) Ἀθανάσιον Εὐσταθίου, 7) Γεώργιον Παπαθανασίου, 8) Ἰωάννην Παπαγεωργίου. Μετ' αὐτῶν ἐξεκίνησεν καὶ ὁ ἐκ Κουκουράβας Ἀπόστολος Γαλάνης ράπτῃς, εὗρισκόμενος ἐν Βουλγαρινῇ καὶ ἐπιθυμήσας νὰ ὑπάγῃ στὴν οἰκογένειάν του.

Τὸ θαυμαστὸν εἶνε ὅτι ἐκ τῶν ἀποσταλέντων τινὲς, ὡς ὁ Γρηγ. Τζίκας καὶ Νικ. Βασβανᾶς, πρὸ ὀλίγου ἐπέστρεψαν

ΜΟΝΗ ΞΕΝΙΑΣ: Πεδίον μαχῶν τοῦ 1878

ἐκ τῆς μάχης τῆς Κουκουράβας, οἱ δὲ ἄλλοι ὑπεδέχθησαν ἐνθουσιῶντες τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἐφιλοξένησαν αὐτοὺς πλουσιοπαρόχως. Φαίνεται ὅτι δὲν τὸ ἐλεποτολόγησαν. Παραλαβόντες δὲ καὶ ἓνα βλάχον ὡς ἀγωγιάνην, οὐ τὸ ὄνομα δὲν ἠδυνήθηεν νὰ μάθω, ἐξεκίνησαν διὰ Κουκουράβαν, καὶ ἐφθασαν πέντε λεπτὰ ἔξωθεν ταύτης δυστυχῶς (διότι διεδόθη τότε, ὅτι, ἂν εἰσῆρχοντο ἐν Κουκουράβᾳ καὶ ἐγένετο γνωστὴ ἡ ἔλευσις των εἰς ὅλον τὸν στρατόν, δὲν θὰ ἐθανατώνοντο) ὅπου, ἡ πρωτοπορεία τοῦ ἐκκινήσαντος στρατοῦ τοῦ Ἀμούσαγα, συνέλαβε, καὶ μαζί ἐπροχώρησαν διὰ Βουλγαρινήν.

Ἦκολούθει τούτους μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ ὁ Ἀμούσαγας μετὰ πολλῶν Τούρκων Ἀληφακλαριωτῶν, ἐν οἷς ὁ Ἐμὶν Ἀγᾶς (ὅστις διέμεινεν ἐν τῷ ἑλληνικῷ χωρὶς νὰ πάθῃ τι!) καὶ ὁ φοβερός Ἰμβριάμαγας, ἰδιοκτήτης τοῦ Κιρμιλῆ, ὅστις ἀπέθανεν ἐδῶ ἡσυχώτατος!

Μόλις ἐφθασαν εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου Κουκουράβας—Βουλγαρινῆς, ὁπότεν μία πάροδος, ὁδηγεῖ εἰς τὴν Μονὴν Καμπάνας, γίνεται συμβούλιον τοῦ ἀρχηγοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐντοπίων Τούρκων περὶ τῆς τύχης τῶν δέκα, καί, ἀπεφασίσθη, ἐκεῖ ἐντὸς τοῦ παρακειμένου ρεύματος ἐν μιᾷ καὶ νῦν ὑπαρχούσῃ χαράδρᾳ ἀποτόμῳ καὶ λογχμῶδει νὰ φονευθῶσι, παρουσίᾳ τῶν αἰμοχαρῶν Ἀληφακλαριωτῶν, τοῦ Ἀμούσαγα ἀναχωρήσαντος διὰ Καμπάναν μετὰ τοῦ στρατοῦ, ἵνα φανῇ, ὡς ἀγνοῶν.

Μέρος (λέγεται ὡς 50 ἄνδρες) τοῦ στρατοῦ τούτου κατεβίβασε τοὺς δυστυχεῖς δέκα ἐν τῷ Γολγοθᾷ, καὶ ἐκεῖ ἔκαμαν κύκλον μετὰ τὰ ξίφη στὰ ὅπλα. Καὶ ἐκεῖ, ἐν τῇ φοβερᾷ ταύτῃ λόγχῃ, πού δὲν ἠδύνατο τις ἐλεύθερος νὰ διασχίσῃ, ἤρχισαν νὰ τοὺς σουβλίζουσιν ἕνα-ἕνα, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἐπιζώντων θυμάτων, θρηνοῦντων ὀδυνηρῶς (ὡς μᾶς διηγείτο ὁ Ἐμὶν Ἀγᾶς, προσποιούμενος μετάνοιαν). —Τζάνουμ κ' ἐγὼ δὲ μποροῦσα νὰ βαστάξω· ἔκλεια τὰ μάτια μ' μετὰ τὰ χέρια μ' νὰ μὴ γλέπου!

Καὶ τότε ὁ πάππος μου Ἰω. Κουρδούμπης, φίλος τούτου ἐζήτει, κλαίων, βοήθειαν:

—«Ἀμάν, Ἐμὶν ἀγᾶ, γλύτωσέ με· δὲ λυπᾶσαι τὰ παιδιά μ'»·
—«Τί νὰ σὶ κάνω, μπὲ γκιάν', δὲ μποροῦ» εἶπεν.

Ὁ δὲ Νικ. Βασβανᾶς, καίτοι εὐρίσκετο σὲ τέτοια θέσι, κυκλωμένος δηλ. πανταχόθεν, ἐτόλμησε καὶ ἔκαμε νὰ φύγῃ, ὠθήσας μερικοὺς εὐρισκομένους πλησίον Τούρκους καὶ ἄλλους κτυπήσας, ἀλλὰ ἐκερματίσθη ἀμέσως μετὰ τὰς μαχαίρας ὑπὸ τῶν ἄλλων προσδραμόντων λύκων!

Οἱ γόοι τῶν θυμάτων ἀντήχουν ἀπαίσια στὴ φοβερὰ ἐκείνη ρεματιά, ἀλλ' εἰς μάτην. Βεβαίως τὰ θύματα, ἡμιθανῆ εἰσέτι, ἀνελάμβανον οἱ παρακείμενοι νὰ τὰ τεμαχίσωσιν ἀνηλεῶς! Κατόπιν συνέλεξαν ἐν βίᾳ τὰ τεμάχια τῶν

μαρτύρων ἐν τῷ λάκκῳ καὶ ἐσκέπασαν προχείρως δι' ἄμμου καὶ κλαδίων καὶ ἐφυγον, ἵνα μὴ γνωσθῇ ἀμέσως ἡ αἰμοσταγὴς αὕτη πράξις των. Διότι εἶχεν ἀκουσθῇ ὅτι περιήρχετο ὁ ἀνταποκριτὴς τῶν Καιρῶν τοῦ Λονδίνου, ὁ ἀειμνηστός Ὁγλ, μετὰ τοῦ συνακολούθου του Ἰω. Βογιατζῆ ἢ Ἑγγλεζογιάννη (κατόπιν Δημάρχου Κασθαναΐας).

Ἀληθῶς, τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐφθασεν ὁ Ὁγλ, ἔμαθε τὸ ἀποτρόπαιον ἐγκλημα (πῶς; δὲν γνωρίζω) καὶ μετέβη ἐπὶ τόπου, καὶ εἶδεν ἔμφορος τὰ σεσωρευμένα τεμάχια τῶν μαρτύρων, προκαλοῦντα τὴν φρίκην καί, ἀνασκαλίσας ἔλαβε τόσους δακτύλους τῶν χειρῶν τῶν σφαγιασθέντων, ὅσοι ἦσαν, ἔθεσεν ἐντὸς φακέλλου καὶ ἐκείθεν μετέβη εἰς τὴν Μονὴν Καμπάνας, ἀπέχουσιν μίαν ὥραν, πρὸς συνάτησιν τοῦ αἰμοχαροῦς ἀρχηγοῦ, ὃν εὗρε καθήμενον δῆθεν ἀπαθῶς καί, διερμηνεύοντος τοῦ Ἑγγλεζογιάννη, μετὰ τοὺς συνήθεις χαιρετισμοὺς διημεΐφθη ὁ ἐξῆς διάλογος:

— Τί γίνονται οἱ 10 Βουλγαρινιώται, Ἀγᾶ, πού ἤλθον νὰ σᾶς προσκυνήσουν;

— Μπελμέμ κί... δὲν ξέρω ἀπήντησεν οὗτος.

— Πῶς δὲν ξέρεις; Αὐτοὶ κίνησαν ἀπὸ τὴν Βουλγαρινὴν γιὰ Κουκουράβαν—καὶ ἔως τώρα δὲν ἐφάνησάν που.

— Μπελμέμ, τζιάνουμ!

— Ναί; Δὲν ξέρεις; (καὶ ἐβγαλεν ἀπὸ τὴν τσέπην του τὸν φάκελλον μετὰ τοὺς δακτύλους· τὸν ἄνοιξε). Αὐτὰ τὰ δάκτυλα τίνων εἶνε;

Ἔμεινεν ἀναυδός ὁ Ἀμούσαγας, προσεπάθησε νὰ δικαιολογηθῇ, καὶ ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐγένετο τοῦτο, καὶ ὅτι τοὺς δράστας θὰ τιμωρήσῃ αὐστηρῶς.

— Αὐτὰ τὰ δάκτυλα μετὰ τὸ αἶμα ἐν φακέλλῳ θὰ στείλω στὸ Λονδίνον, ἵνα ἐννοήσῃ ἡ Εὐρώπη ποῖον λαὸν ὑποστηρίζει· καὶ ἐφυγεν ἐξωργισμένος διὰ τὸν Βόλον, ὅπου, ὡς γνωστόν, ἐφονεύθη ἐν Μακρυνίτῃ, ἔλεγον ὅτι ἔγραψε πυρίνους ἀνταποκρίσεις πού προῦκάλεσαν ὑψίστην ἐντύπωσιν στὴν Εὐρώπην.

Ἐνθυμοῦμαι, καίτοι μικρός, ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας, φεύγοντες ἐκ Κουκουράβας πανοικεῖ, διήλθομεν τῆς ὁδοῦ ταύτης καί, κατ' ἀπαίτησιν τῆς μητρός μου ἐπιθυμούσης νὰ ἴδῃ τὸν πατέρα της Ἰω. Κουρδούμπην, παρεμερίσαμεν τῆς ὁδοῦ καὶ ἤλθομεν ἄνωθεν τοῦ βωμοῦ, καὶ εἶδομεν τῶν σωρὸν τῶν θυμάτων, καὶ ἐκλαύσαμεν ἐπὶ τινὰς στιγμάς, καὶ ἐφύγομεν διότι ἐτρόμαξαν οἱ μεγάλοι πρὸ τοῦ φοβεροῦ θεάματος!

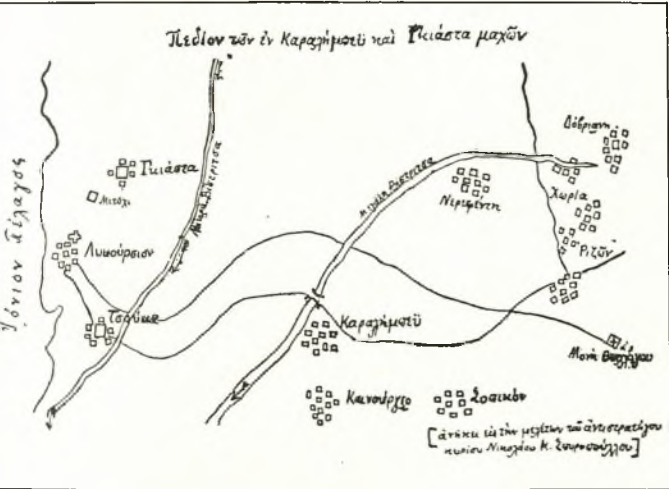
Ὁ τόπος αὐτὸς ὀνομάζεται εἰσέτι «σκοτωμένοι», ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ἐλέγετο ὅτι οἱ διερχόμενοι νυκτὸς ἐκεῖθεν ἤκουον τὰς οἰμωγὰς τῶν μαρτύρων κατὰ διαφόρους φωνάς, ὅσοι οἱ θανατωθέντες, προκαλοῦσας τὸν τρόμον, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ μετατρέχωσι τὸν δρόμον πολὺ ἄνωθεν.

Βεβαίως δὲν ἐφώναζον, ἀλλ' οἱ τότε, ἔχοντες νωπὰ τὰ γεγονότα διὰ τῆς ψευδαισθήσεως, ἐφαντάζοντο πάνυ δικαίως, ὅτι ἤκουον τοὺς θρήνους εὐκρινέστατα! Ὁ πατήρ μου μάλιστα, ὅστις ἦτο ὁπωσοῦν πολυμαθὴς (διδάσκαλος τοῦ τότε καιροῦ) καὶ παρὰ τὴν ἄνω ἐξήγησίν μου ἐπέμενε τότε, ὅτι τοὺς ἤκουσεν ὁσάκις διήλθεν ἐκεῖθεν, καὶ μάλιστα μίαν νύκτα, τόσον φόβον ἤσθάνθη, ὥστε ἐφθασεν ἐν Βουλγαρινῇ ἐν ἀφασίᾳ! Ἐξ ἧς μεθ' ὥρας καὶ μετὰ περιθάλψεως τῶν ἐκεῖ συγγενῶν τοῦ ἀπηλλάγῃ, ὅτε διηγῆθη αὐτοῖς τὸ συμβάν ἐν ταραχῇ. Εἶχε δίκαιον; Σκεφθῆτε.

Ἐν Κεραμιδίῳ τῇ 10 Νοεμβρίου 1929
ὁ ἐγγονός

ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΡΔΟΥΜΠΗ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Δ. ΠΑΠΑΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ
Δημοδιδάσκαλος ἐκ Κουκουράβας

ΚΑΡΑΛΗΜΠΕ·Υ· ΓΚΙΑΣΤΑ: Ἐπιχειρήσεις 1978

† Ο ΚΙΤΡΟΥΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ι. ΦΑΡΜΑΚΗΣ

Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ

Ν. ΑΞΕΛΟΣ

Δ. ΤΕΡΤΙΠΗΣ

Χ. ΛΕΛΟΥΔΑΣ

Δ. ΕΞΑΡΧΟΣ

Χ. ΧΟΣΤΕΒΑΣ

ΟΡΚΟΣ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΟΥ 1878